

Asiantuntijalausunto: HE 109/2024 vp

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan maatalousjaostolle

Loimu ry:n lausunto valtion talousarviosta vuodelle 2025

Luonnon-, ympäristö- ja metsätieteilijöiden liitto Loimu ry kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto maatalousjaostolle valtion talousarviosta vuodelle 2025. Loimu ry:n jäsenet ovat biotalous- ja luonnonvara-alojen akateemisia ammattilaisia, ja edustamamme alat tuovat Suomelle merkittävän mahdollisuuden tulevaisuuden menestykseen.

Haluamme tällä lausunnolla erityisesti kiinnittää maatalousjaoston huomion Suomen metsäkeskuksen ja Metsähallituksen tilanteeseen. Säästöjen takia niissä toteutettiin viime vuoden syksynä suuret muutosneuvottelut, jotka johtivat molemmissa taloissa laajoihin, useiden kymmenien ammattilaisten irtisanomisiin. Vastaavaa ei tapahtunut missään muissa budjettirahoitteisissa organisaatioissa.

Lausumme valtion vuoden 2025 talousarviosta seuraavaa tärkeysjärjestyksessä:

Valtionapu Suomen metsäkeskukselle (momentti 30.40.46)

Suomen metsäkeskuksen valtionapua esitetään edelleen pienennettäväksi, vaikka metsäkeskuksen tilinpäätös on ollut alijäämäinen vuodesta 2020 alkaen. Taloustilanteensa takia Metsäkeskus irtisanoi viime vuoden lopussa 50 henkilöä ja määräaikaisti 30 tehtävää. Tämän vuoden loppuun mennessä päättyy eläköitymisten ja määräaikaistuuksien päättymisen kautta lisäksi 30 työsuhdetta. Metsäkeskuksen henkilöstön määrä vähenee vuoteen 2025 mennessä peräti 20 prosentilla vuoden 2023 tilanteesta! Lisäksi koko henkilöstö on lomautettu kuluneen vuoden aikana 3–5 viikon ajaksi. Mikään muu organisaatio MMM:n hallinnonalalla ei ole joutunut näin rankkoihin ratkaisuihin, ja kuitenkin Suomen metsäkeskuksen työ liittyy kiinteästi maamme huoltovarmuuteen.

Metsäkeskus on joutunut myös luopumaan yksilöllisestä metsänomistajaneuvonnasta ja ympäristötukien valmistelusta, mikä on mainehaitta koko metsäalalle. Metsäkeskuksen henkilöstön vähennyksistä huolimatta METSO- ja Helmi-ohjelmien tulostavoitteet ovat pysyneet entisellä korkealla tasolla, eikä vuoden 2022 jälkeen ei ohjelmien toimeenpanoon ole myönnetty lisärahoitusta.

Edellä kerrotusta tilanteesta huolimatta hallitus esittää 1,9 miljoonan leikkausta metsäkeskuksen valtionapuun 2025 edellisen vuoden talousarviosta eivätkä leikkaukset siihen jää. Suunnitellut Metsäkeskuksen valtionapuleikkaukset ovat seuraavan neljän vuoden aikana yhteensä 10,8 miljoonaa euroa.

Uuden metsätalouden kannustejärjestelmän (Metka) toimeenpano alkoi tänä vuonna, ja se on vaatinut Metsäkeskukselta uuden ja kalliin tietojärjestelmän (Sampo) rakentamisen. Vuonna 2025 Metsäkeskukselle aiheutuu yhteensä 800 000 euron lisäkustannukset Sampo-tietojärjestelmään tehtävistä välttämättömistä muutoksista. Metsäkeskus on joutunut käyttämään tasettaan rahoittaakseen lakimuutosten ja MMM:n edellyttämät tietojärjestelmät, mikä ei ole mitenkään järkevää pidemmän päälle.

Lisäksi Metsäkeskus joutuu valvomaan vanhan Kemera-järjestelmän mukaisia tukia Metkan rinnalla aina vuoden 2026 loppuun asti. Tämä kahden päällekkäisen järjestelmän pyörittäminen sitoo Metsäkeskuksen resursseja. Samoin vaikka joutoalueiden metsityksen tukemisen laki päättyi viime vuoden lopussa, metsityshankkeet pyörivät 2030-luvulle asti ja Metsäkeskus joutuu valvomaan myös niitä. Nämä kaikki vaativat henkilötyötä, jota lisäleikkaukset nyt uhkaavat.

On myös selvää, että uusien EU-säädösten, kuten metsäkatoasetuksen, toimeenpanosta on tulossa lisätoita Metsäkeskukselle. Niistä aiheutuva kustannus tulisi ottaa ennakoivasti huomioon Metsäkeskuksen määrärahoissa.

Metsäkeskus ei ole arvonlisäverovelvollinen, joten Metsäkeskuksen taloutta rasittaa myös 1.9.2024 voimaan tullut arvonlisäveron 1,5 %:n korotus. ALV:n korotuksesta aiheutuu Metsäkeskukselle jo kuluvana vuonna 146 000 euron budjetoimaton kustannus. Arvioitu ylimääräinen kustannus vuodelle 2025 on lähes 300 000 euroa. Mikäli Metsäkeskukselle korvattaisiin valtionapua nostamalla ALV:n korotuksen kustannukset, se olisi valtiolle kustannusneutraalia, sillä valtio saisi vastaavan summan takaisin arvonlisäveron tuottoina.

Loimu ry esittää, että edellä kerrotuin perustein momentille 30.40.46 tulisi osoittaa 1,8 miljoonaa euroa lisää, josta 300 000 euroa johtuu arvonlisäverotuksen korotuksesta. Lisäksi vuodesta 2026 eteenpäin suunnitelluista leikkauksista tulee luopua.

Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät (momentti 30.64.50)

Metsähallituksessa jouduttiin merkittävästi supistuneen budjettirahoituksen takia jo syksyllä 2024 laajoihin muutosneuvotteluihin, joiden seurauksena julkisten hallintotehtävien ja konserniyksikön vakinaisten asiantuntijoiden määrää vähennettiin yhteensä useilla kymmenillä. Lisäksi julkisten hallintotehtävien määräaikaisten työntekijöiden työsuhteita ei jatkettu, vaikka merkittävää osaa jopa Metsähallituksen lakisääteisistä tehtävistä hoidettiin juuri määräaikaisten työntekijöiden työpanoksella. Nyt loppuvuodesta 2024 Metsähallituksen konserniyksikössä oli uudet muutosneuvottelut, joiden seurauksena muutamia henkilöitä irtisanottiin talousyksiköstä.

Muutosneuvottelut kertovat vaikeasta tilanteesta Metsähallituksen budjettirahoitetulla puolella. Maa- ja metsätalousministeriön momentille 30.64.50 esitetään ensi vuodeksi 7,09 M€, mikä tarkoittaa 0,154 miljoonan euron vähennystä kuluvasta vuodesta ja 1,606 euron vähennystä vuoden 2023 tilinpäätöksestä. Mainittakoon, että vielä vuonna 2020 määräraha oli peräti 14,218 M€.

Momentille 30.64.50 myönnettävää määrärahaa voi ohjeen mukaan käyttää EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen. Budjettirahoituksen kiristyminen on kuitenkin johtanut siihen, että Metsähallituksen on perusrahoituksellaan hoidettava myös lukuisten EU-projektien omavastuuosuudet.

Niin ikään määrärahaa on tarkoitus käyttää luonnon virkistyskäyttöä ja eräpalveluita palvelemaan rakentamiseen sekä olemassa olevien rakennusten, rakennelmien ja teiden korjaus-, kunnossapito- ja purkumenojen maksamiseen. Rikosseuraamuslaitoksen vankityörahalla, jonka arvo oli 1,3 M€, on hoidettu tähän asti merkittävä osa etenkin eteläisen Suomen retkeilyinfrastruktuurista. Vankityön päättyessä Metsähallituksen on jatkossa katettava myös tällä rahoituksella aiemmin tehty työ supistuvalla perusrahoituksellaan. Käytännössä tilanne tarkoittaa sekä virkistyskäytön että eräpalvelun suoritteiden määrän laskemista ja johtaa edellisen hallituksen aikana pienennetyn korjausvelan uudelleen kasvun.

Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien tuottamien luontomatkailun palvelujen kysyntä kasvaa samaan aikaan, kun niiden tuotantoa rajoitetaan supistamalla rahoitusta budjettiesityksen mukaisesti. Tämän kehityksen myötä näyttää todennäköiseltä, että lähivuosina tullaan maastopalveluiden vähentämisen ohella lopettamaan tai ulkoistamaan myös luontokeskuksia, jotka ovat oleellinen osa suosituimpien kansallispuistojen ja matkailukeskusten palveluja.

Hallitus on luvannut turvata mm. Helmi-ohjelman jatkumisen, mikä ei kuitenkaan näy budjettiesityksessä. Helmi-elinympäristöohjelmalla on merkittävä rooli siinä, että ennallistamisen ja luonnonhoidon tavoitteet saavutetaan. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät on ehdottanut 10 miljoonan euron lisärahoitusta Helmi-ohjelman toteutukseen vuodelle 2025, mutta sitä ei ole esillä olevassa hallituksen budjettiesityksessä luvassa, ellei eduskunta asiaa korjaa.

Loimu ry ymmärtää, että valtion velkaantuminen on merkittävä ongelma, joka vaatii säästöjä kaikkialla valtionhallinnossa. Mielestämme ei kuitenkaan ole oikein osoittaa lisäsäästöjä sellaiselle organisaatiolle, joka jo viime vuonna joutui niiden takia merkittäviin henkilöstövähennyksiin ja jolla nyt on rahoituksen pienuuden takia vaikeuksia selvittää lakisääteisistä tehtävistään.

Loimu ry esittää, että momentille 30.64.10 tehdään pysyvä 2,4 miljoonan euron vuotuinen tasokorotus, jolloin taso olisi noin 9,5 M€.

Luonnonvarakeskus (momentti 30.01.05)

Tutkittu tieto on tärkeä pohja kaikelle päätöksenteolle – myös poliittiselle – ja tutkimus on hallitusohjelman mukaan tärkeää maamme menestykselle. Kevään kehysriihessä tehtiin valtion tutkimuslaitosten määräaikaiseen post doc -ohjelmaan merkittävä, korvamerkitty lisäys. Mutta hallitus on myös linjannut, että tutkimuksen uusiin tehtäviin ei lähtökohtaisesti osoiteta lisärahoitusta, vaan nämäkin rahoitustarpeet tulee sopeuttaa olemassa oleviin kehyksiin.

Luonnonvarakeskuksen (Luke) omatoimisen tutkimuksen rahoitusta vähennettiin viime kehyskaudella, ja määrärahoja on kohdennettu ulkopuolisen tutkimusrahoituksen vaatimaan vastinrahoitukseen. Tämän takia tutkijat joutuvat nykyisin käyttämään huomattavan osan työajastaan varsinaisen tutkimuksen tekemisen sijaan ulkopuolisen rahoituksen hakemiseen. Luken tutkimusaloista on tästä käytännöstä eniten ehkä kärsinyt metsäntutkimus, sillä sen on ollut vaikea saada ulkopuolista rahoitusta. Kuitenkin EU:sta tulee jatkuvasti uusia vaateita, jotka liittyvät metsien käyttöön ja joihin pitäisi vastata tutkimuksen keinoin.

Luonnonvarakeskuksen perusrahoituksen tason tulisi olla sellainen, että ainakin ulkopuolisen rahoituksen vastinrahoitus on turvattu. Tulee myös tiedostaa, että Lukella on paljon viranomaistehtäviä, jotka vievät sen vuosibudjetista merkittävän osan, sekä korjausvelkaa.

Vaikka momentin 30.01.05 määräraha nousee, Luonnonvarakeskuksessa arvioidaan vuoden 2025 vajeen olevan noin 0,8 miljoonaa euroa. Mutta vuosien 2026–2027 kehyksessä vaje on jo noin 8 miljoonaa euroa vuosittain, ja Lukessa on alettu valmistautumaan säästöihin monin tavoin. Luke esimerkiksi lopettaa säästöjen takia monien pitkäaikaisten tilastojen julkaisemisen. Nämä tilastosarjat ovat olleet myös monien Luken omien tutkijoiden työn pohjana, joten niiden lakkauttaminen vaikuttaa koko laitokseen.

Rekrytointia tapahtuu nykyisin vain Luken pääjohtajan erillisluvalla ja määräaikaista työsuhdetta jätetään uusimatta. Henkilökunnan tehtäviä myös järjestellään uusiksi. Arvio on, että vuodesta 2025 Luke selvinnee vielä ilman henkilökunnan vähennyksiä, mutta vuodesta 2026 alkaen tilanne on toinen.

Loimu ry esittää, että vaikka Luonnonvarakeskuksen määrärahat vuonna 2025 pidettäisiin talousarvioesityksen mukaisina, eduskunta varautuisi määrärahojen nostoon vuodesta 2026 alkaen.

Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (momentti 30.40.22)

Vaikka momentin 30.40.22 määrärahalle on useita käyttökohteita, eräät tärkeimmät niistä ovat Kansallisen metsästrategian ja Suomen biotalousstrategian toimeenpanot. Molemmilla haetaan taloudellista menestystä maallemme, ja molempien merkittävyys tunnustetaan laajalti. Esimerkiksi hallitusohjelman mukaan Kansallinen metsästrategia 2035 toteutetaan kokonaan, ei vain osia siitä.

Kuitenkin tätä momenttia on jatkuvasti pienennetty, ja negatiivista kehitys jatkuisi vuonna 2025, sillä myöntöesitys on vain 4,064 M€. Määräraha on erittäin pieni, vaikka otetaan huomioon muille momenteille siirtyvät erät. Vielä vuonna 2022 tälle momentille myönnettiin yhteensä lähes 32 M€.

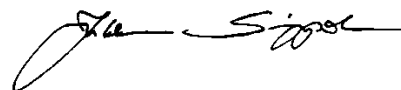
Loimu ry esittää, että momentille 30.40.22 lisätään strategioiden toimeenpanoon ja muihin kehittämishankkeisiin 500 000 euroa.

Helsingissä 30.90.2024

Luonnon-, ympäristö- ja metsätieteilijöiden liitto Loimu ry

Merk.

Mikko Salo
Toiminnanjohtaja

Jukka Sippola
Neuvottelupäällikkö